

การคืนสภาพบุคคลของผู้รับอาวัลและบุคคลผู้ถูกประกันด้วยอาวัล

ปัญหาเรื่องการคืนสภาพบุคคลของผู้รับอาวัล และบุคคลผู้ถูกประกันด้วยอาวัล ใวนั้น ถือเป็นปัญหาที่หนักอึ้งแก่เจ้าหน้าที่ของตัวเงินแต่ฝ่ายเดียวที่ต้องใช้ความระมัดระวังรักษาผลประโยชน์ของเขาให้ดีที่สุด เพราะปัญหานั้นนอกจากจะเกี่ยวเนื่องกับกฎหมายในลักษณะตัวเงินแล้ว ยังมีความเกี่ยวพันไปยังกฎหมายลักษณะอื่น เช่น ลักษณะมรดก หรือ ลักษณะหุ้นส่วน บริษัท อีกด้วย ทั้งนี้ นอกจากจะมีความสลับซับซ้อนในทางเนื้อหาของกฎหมายแล้ว ยังต้องยุ่งยากกับการหาทางแก้ไขข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นไปพร้อมกันด้วย

ด้วยเหตุที่ผู้รับอาวัลนั้น อาจมีฐานะเป็นนิติบุคคล หรือบุคคลธรรมดาก็ได้ ฉะนั้น หากจะใช้คำว่า ผู้รับอาวัลถึงแก่กรรมอะไร เช่นนี้แล้ว ก็จะเป็นคำที่แคบไป เพราะนิติบุคคลนั้นย่อมไม่ถึงแก่กรรมลงอย่างบุคคลธรรมดาเป็นแน่ ฉะนั้น จึงต้องใช้คำว่า "การคืนสภาพบุคคล" แทน เพราะมีความหมายกว้างขวางกว่า และใช้ได้ทั้งกรณีและผู้รับอาวัลเป็นบุคคลธรรมดาและเป็นนิติบุคคลด้วย

ในบทนี้จะได้แยกพิจารณาออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. เมื่อผู้รับอาวัลคืนสภาพบุคคล และ
2. เมื่อบุคคลซึ่งถูกประกันด้วยอาวัลคืนสภาพบุคคล

1. เมื่อผู้รับอาวัลคืนสภาพบุคคล กรณีที่ผู้รับอาวัลคืนสภาพบุคคลนั้น อาจมีได้ใน 2 ลักษณะ คือ สิ้นลงก่อนตัวเงินถึงกำหนดชำระประการหนึ่ง และสิ้นลงภายหลังที่ตัวเงินถึงกำหนดชำระอีกประการหนึ่ง

1.1 ในกรณีที่ผู้รับอาวัล ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาคืนสภาพบุคคลลงก่อนที่ตัวเงินจะถึงกำหนดชำระนั้น โดยปกติแล้ว สิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้รับอาวัลก็ย่อมตกทอดแก่ทายาทของผู้รับอาวัลตามผลแห่งมาตรา 1599 ป.พ.พ. ในกรณีเช่นนี้เมื่อต่อมา

ตัวเงินนั้นถูกปฏิเสธการใช้เงินแล้ว ผู้ทรงยกยอมีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาจากทายาทของผู้รับอ่าววัลนั้นได้

แต่ในกรณีผู้รับอ่าววัล เป็นนิติบุคคลซึ่งไม่มีทายาทที่จะสืบทอดความรับผิดชอบไปอย่างผู้รับอ่าววัลที่เป็นบุคคลธรรมดา ฉะนั้นเมื่อสิ้นสภาพของนิติบุคคลลง เมื่อใด ก็ย่อมเป็นอันหมดความรับผิดชอบไปเช่นนั้น แต่อย่างไรก็ดี ในกรณีของผู้รับอ่าววัลที่เป็นนิติบุคคลนั้น มีข้อน่าสังเกตบางประการ คือ

1.1.1 แม้สิทธิไต่เบี่ยของผู้ทรงจะ เกิดภายหลังการสิ้นสภาพของนิติบุคคลนั้นก็ตาม แต่หากปรากฏว่าในขณะนั้น ถ้าการชำระบัญชีของนิติบุคคลนั้นยังไม่เสร็จสิ้นแล้ว ผู้ทรงซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงินจะใช้สิทธิของตนโดยร้องขอให้ผู้ชำระบัญชีจัดการชำระหนี้ตามตัวเงินที่ค้างชำระอยู่แก่ตนได้ ซึ่งถ้าเป็นนิติบุคคลประเภทหุ้นส่วน บริษัท ก็ตาม มาตรา 1253 ป.พ.พ. ถ้าเป็นมูลนิธิก็ตาม มาตรา 95 ป.พ.พ. เหล่านี้เป็นต้น

1.1.2 ในกรณีที่ไต่ขอรับชำระหนี้จากผู้ชำระบัญชีดังกล่าวข้างต้นแล้ว ถ้าปรากฏว่าทรัพย์สินของนิติบุคคลไม่พอกับการชำระหนี้แล้ว หนี้ส่วนที่เหลือผู้ทรงก็ไม่อาจบังคับเอาจากบุคคลอื่น ผู้มีส่วนได้เสียในนิติบุคคลนั้นได้อีกต่อไป เว้นแต่จะปรากฏว่า บุคคลนั้นเป็นหุ้นส่วนในทางหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล หรือเป็นหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบในทางหุ้นส่วนจำกัด หรือเป็นหุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้นในบริษัทที่ยังชำระค่าลงหุ้นของตนไม่ครบเท่านั้น

1.1.3 สำหรับนิติบุคคลอื่นที่ไม่อยู่ในบังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น เจ้าหนี้จะมีสิทธิเรียกชำระหนี้ได้เพียงใดหรือไม่ ต้องดูกฎหมายพิเศษที่ให้อำนาจจัดตั้งนิติบุคคลนั้นขึ้นมาเป็นเรื่อง ๆ ไป

อย่างไรก็ดี ปัญหายังไม่ยุติลงเพียงเท่านั้น เพราะหากปรากฏว่าก่อนหน้าที่ตัวเงินจะถึงกำหนดชำระนั้นมีเจ้าหนี้รายอื่นได้เข้ามาบังคับชำระหนี้จนทำให้ทรัพย์สินของผู้ตายลดน้อยลงอย่างมาก หรือทายาทสละมรดก อันทำให้เขาไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้สินของเจ้ามรดก

(สมมติว่า ทำได้โดยไม่ต้องห้ามตามมาตรา 1614 ป.พ.พ.) หรือในกรณีที่เป็นนิติบุคคลปรากฏว่า การชำระบัญชีได้เสร็จสิ้นไปก่อนหน้าที่ตัวจะถึงกำหนดชำระมาก ๆ ดังนี้แล้ว เจ้าหนี้ในตั๋วเงินจะทำประการใดได้บ้าง เพื่อเป็นการรักษามลประโยชน์ของเขาเอง

ข้อนี้เห็นว่า เจ้าหนี้ต้องหาทางทำให้ตนเองมีสิทธิไต่เบียดได้ แม้ตั๋วเงินจะยังไม่ถึงกำหนดชำระเสียก่อน โดยอาจใช้ประโยชน์จากมาตรา 155 (3) ป.พ.พ. ได้ โดยแจ้งให้ลูกหนี้ตามตั๋วเงินฉบับนั้น หาหลักประกันให้ใหม่ (คือหาผู้รับอาวัลคนใหม่ หรือหลักประกันอย่างอื่นมาแทนนั่นเอง) เช่นนี้ ถ้าลูกหนี้หาหลักประกันมาให้ใหม่ก็เป็นอันหมดปัญหาไป แต่ถ้ามองจากทางให้ถือเป็นการที่ลูกหนี้ไม่ไปประกันในเมื่อจำต้องให้ ตามมาตรา 155 (3) ป.พ.พ. แล้ว อันทำให้ลูกหนี้ไม่อาจถือเอาประโยชน์แห่งเงื่อนไขเวลาเริ่มต้น หรือสุกสิ้นได้อีกต่อไป หรืออีกนัยหนึ่งทำให้เจ้าหนี้มีสิทธิฟ้องไต่เบียดได้ทันที แม้วัวจะยังไม่ถึงกำหนดชำระ ซึ่งย่อมจะไม่ทำให้เขาเสียประโยชน์ไปมากนัก

อย่างไรก็ดี มีความเห็นเพิ่มเติมว่า ลูกหนี้ที่ไม่ให้หลักประกันอันเป็นเหตุให้เงื่อนไขเวลายุติลงตามมาตรา 155 (3) ป.พ.พ. นั้น น่าจะจำกัดอยู่เฉพาะแต่ลูกหนี้ชั้นคนที่มีความผูกพันที่จะต้องชำระหนี้ตามตั๋วเงิน เช่น ผู้จ่าย ผู้ออกตั๋ว ผู้ส่งจ่ายตั๋วเงินชนิดที่ไม่จำต้องให้ผู้ใดรับรองเท่านั้น ฉะนั้น ถ้าเป็นลูกหนี้ชั้นรองลงไปที่จะต้องรับผิดชอบเมื่อตั๋วถูกปฏิเสธการรับรอง หรือการจ่ายเงิน เช่น ผู้สลักหลัง เช่นนี้แล้ว ก็ไม่น่าจะเป็นกรณีที่ทำให้ประโยชน์แห่งเงื่อนไขเวลาเป็นอันยุติไปได้ จึงเป็นไปได้ในกรณีที่ผู้รับอาวัลซึ่งประกันให้แก่ผู้สลักหลังถึงแก่กรรมลงอาจมีปัญหาวา ผู้ทรงควรจะทำอย่างไรที่จะทำให้ตนมีสิทธิไต่เบียดได้ทันที ทั้งนี้ เพื่อรักษามลประโยชน์ของเขาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้รับอาวัลถึงแก่กรรมไปนั้น เป็นผู้ที่มีฐานะทางการเงินที่สุกในบรรดาลูกหนี้ตั๋วเงินทั้งหลาย

ข้อนี้เห็นว่า การแปลความหมายของคำว่า ลูกหนี้ตามมาตรา 155 (3) ว่า จะต้องเป็นลูกหนี้ชั้นตนเท่านั้น ก็มีเหตุผลที่น่าฟังอยู่ แต่อย่างไรก็ดี อาจทำให้เกิดปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ตามตัวอย่างข้างตนได้ ดังนั้น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลน่าจะยอมรับ

ฟังว่า ผู้สืบทอดก็เป็นลูกหนี้ชนชั้นด้วยเหมือนกัน เพื่อที่จะได้ใช้มาตรา 155 (3) ป.พ.พ. ได้ หรือไม่เช่นนั้นก็น่าจะถือตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1413/2479 และที่ 94/2493 ที่วินิจฉัยว่า เมื่อลูกหนี้ตายให้หนี้ถึงกำหนดชำระทันที โดยถือว่าผู้รับอาวัลเป็นลูกหนี้คนหนึ่ง ในตัวเงินนั้น แต่ทางออกอย่างหลังตามแนวฎีกาที่อ้างถึงนี้ก็อาจเป็นการไม่ยุติธรรมสำหรับลูกหนี้คนอื่นในตัวเองบ้าง เพราะถือว่าเป็นการที่ตัวเงินถึงกำหนดชำระทันทีเลยโดยไม่เปิดโอกาสให้เขาได้หาหลักประกันใหม่มาแทนที่ผู้รับอาวัลซึ่งถึงแก่กรรมไปนั้น

1.2 เมื่อผู้รับอาวัลสิ้นสภาพบุคคลภายหลังที่ตัวถึงกำหนดชำระแล้ว ย่อมไม่มีปัญหายุ่งยากเหมือนกับกรณีที่สิ้นสภาพบุคคลก่อนตัวถึงกำหนด เพราะหากมีการผิดนัดชำระหนี้แล้วผู้รับอาวัลก็ของรับผิดอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามก็มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1.2.1 เจ้าหนี้จะเรียกร้องให้ทายาทของผู้รับอาวัลที่เป็นบุคคลธรรมดาผิดนัดต่อตนจะคงอยู่ในบังคับของอายุความวรรคตามมาตรา 1754 วรรค 3 ป.พ.พ. ด้วย คือต้องฟ้องเสียภายในกำหนดหนึ่งนับแต่เมื่อเจ้าหนี้ใครหรือควรใครถึงความตายเองเจาผิดนัด

1.2.2 ถ้าผู้รับอาวัลนั้นเป็นนิติบุคคลที่ต้องมีการชำระบัญชีเมื่อเลิกกิจการนั้น การบังคับชำระหนี้อาจทำได้โดยยื่นคำขอรับชำระหนี้เอาจากผู้ชำระบัญชีประการหนึ่ง หรือโดยการฟ้องคดีเอาเองอีกประการหนึ่ง ซึ่งจะต้องฟ้องเสียภายในกำหนด 2 ปี นับแต่วันสิ้นสุดแห่งการชำระบัญชีตามมาตรา 1272 ป.พ.พ.

มีปัญหากว่า นิติบุคคลบางประเภทที่เมื่อเลิกกิจการแล้วผู้เป็นหุ้นส่วนอาจทำความตกลงให้จัดการทรัพย์สินเป็นอย่างอื่น โดยไม่ต้องมีการชำระบัญชี เช่น ทางหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลตามมาตรา 1061 ป.พ.พ. เจ้าหนี้จะฟ้องบังคับชำระหนี้เอาได้อย่างไร

ข้อนี้เห็นว่า เจ้าหนี้อาจฟ้องเรียกร้องเอาจากบุคคลผู้มีส่วนที่จะต้องรับผิดในหนี้ของนิติบุคคลนั้นได้ โดยตรงทั้งนี้โดยมีกำหนดอายุความเป็นอย่างเดียวกับอายุความในการฟ้องผู้รับอาวัลตามที่กล่าวมาแล้วในบทกอนนั้นเอง แต่อย่างไรก็ดี ในกรณีของทางหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนที่แม่จะได้ออกจากทางไปแล้วก็ตาม ก็ยังต้องรับผิดในหนี้

ทางใดก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนจะออกจากหุ้นส่วนอยู่ แต่ความรับผิดชอบนี้มีจำกัดอยู่เพียงสองปี นับแต่เมื่อออกจากหุ้นส่วนเท่านั้น ตามมาตรา 1068 ป.พ.พ.

2. เมื่อบุคคลซึ่งถูกประกันด้วยอาวัลสิ้นสภาพบุคคล กรณีก็เป็นเช่นเดียวกับ กรณีที่ผู้รับอาวัลสิ้นสภาพบุคคล กล่าวคือ อาจกล่าวออกไปเป็น 2 ลักษณะ คือ ก่อนตัวเงิน ถึงกำหนดชำระอย่างหนึ่ง และเมื่อตัวเงินถึงกำหนดชำระแล้วอีกอย่างหนึ่ง

2.1 ในกรณีที่บุคคลซึ่งถูกประกันด้วยอาวัลสิ้นสภาพบุคคลก่อนที่ตัวเงิน ถึงกำหนดชำระนั้น ปัญหาขอมมียุว่าการสิ้นสภาพบุคคลนั้นจะเป็นเหตุทำให้ผู้ทรงมีสิทธิไต่ เบียดไต่ก่อนตัวถึงกำหนดหรือไม่ ซึ่งจะต้องแยกออกพิจารณาว่าบุคคลนั้น เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในตัวเงินโดยฐานะอย่างใดเสียก่อน กล่าวคือ

2.1.1 เมื่อบุคคลผู้ถูกประกันด้วยอาวัลนั้นเป็นผู้จ่ายหรือผู้ส่ง จ่ายตัวเงินชนิดที่ไม่จำต้องให้ผู้ใดรับรอง

เมื่อพิเคราะห์ตามมาตรา 959 ข้อ ข. (2) และ (3) ป.พ.พ. แล้ว จะ เห็นว่าหากบุคคลทั้งสองประเภทนี้ตกเป็นบุคคลล้มละลายแล้ว แม้ตัวเงินจะยังไม่ถึงกำหนด ชำระ ผู้ทรงมีสิทธิไต่เบียดไต่ทันที แต่มาตรา 959 นี้มิได้บัญญัติเอาไว้ถึงกรณีที่ผู้จ่าย หรือ ผู้ส่งจ่ายนั้นถึงแก่กรรมแต่อย่างใด อยากรู้ก็ดี เมื่อเทียบเคียงลักษณะของการตกเป็นผู้ล้ม ละลายกับกรณีที่สิ้นสภาพบุคคลแล้ว ก็น่าจะเป็นอย่างเดียวกัน และเคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1413/2479 และ 94/2493 วินิจฉัยว่า การที่ลูกหนี้ตายก็เป็นกรณีที่ทำให้ประโยชน์แห่ง เงินเวลาสิ้นสุดลงเช่นกัน ฉะนั้น กรณีที่ผู้จ่ายและผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดที่ไม่จำต้องให้ผู้ใด รับรองถึงแก่กรรมแล้วก็น่าจะทำให้ผู้ทรงมีสิทธิไต่เบียดไต่ทันทีด้วย จึงอาจฟ้องผู้รับอาวัล ไต่ทันที ซึ่งผู้รับอาวัลจะอ้างประโยชน์แห่งเงินเวลาขึ้นมาต่อสู้เจ้าหนี้ไม่ได้

2.1.2 เมื่อบุคคลผู้ถูกประกันด้วยอาวัลนั้นเป็นผู้ออกตัวสัญญา ใช้เงิน หรือผู้ส่งจ่ายเช็ค

กรณีนี้จะเห็นบุคคลทั้งสองประเภทนี้ต่างก็เป็นผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดที่ไม่จำต้องมีผู้ได้รับรองควยกันทั้งคู่ และมาตรา 985 มาตรา 989 ก็กำหนดให้นำมาตรา 959 ไปใช้กับตัวสัญญาใช้เงิน และเช็คโคควย ฉะนั้น ผลักนำจะเป็นอย่างเดียวกัน คือเมื่อผู้ออกตัวหรือผู้ส่งจ่าย เช็คสิ้นสภาพบุคคลเมื่อใดก็นำจะทำให้ผู้ทรงมีสิทธิไต่เบี่ยไต่ก่อนตัวเงินจะถึงกำหนดควย

2.1.3 เมื่อบุคคลผู้ถูกประกันเป็นผู้สลักหลัง โดยปกติผู้สลักหลังเป็นเพียงบุคคลผู้จะรองรับผิดคอเมื่อตัวเงินขาดความเชื่อถือ เพราะเหตุเขาไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินแล้วเท่านั้น และมาตรา 959 ก็มีใ้กล่าวถึงกรณีของผู้สลักหลังเอาไว้ควยเลย การสิ้นสภาพบุคคลของผู้สลักหลัง จึงไม่ว่าจะนำมาเทียบเคียงเป็นเหตุใหญ่ทรงมีสิทธิไต่เบี่ยไต่ก่อนตัวเงินถึงกำหนดชำระไปควย ฉะนั้น จึงไม่อาจฟ้องผู้รับอาวัลให้รองรับผิดก่อนตัวถึงกำหนดชำระได้ แต่ต่อมาเมื่อตัวถึงกำหนดแล้ว ผู้ทรงก็ยอมจะฟ้องเอาแก่ผู้รับอาวัลได้เสมอ ซึ่งผู้รับอาวัลจะยกขอต่อสู่ว่าความรับผิดของตนยอมสิ้นไป เพราะการสิ้นสภาพบุคคลของลูกหนี้ที่ตนประกันหาได้ไม่

2.2 ในกรณีที่บุคคลซึ่งถูกประกันควยอาวัลสิ้นสภาพบุคคลภายหลังที่ตัวเงินนั้นถึงกำหนดแล้ว

กรณีนี้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอะไร เพราะเมื่อตัวถึงกำหนดแล้ว ความรับผิดตามตัวก็เกิดขึ้นแก่ผู้สัญญาฝ่ายที่เป็นลูกหนี้ในตัวเงินแล้ว ฉะนั้น ต่อมาหากบุคคลซึ่งถูกประกันควยอาวัลนั้นสิ้นสภาพบุคคลลง ผู้ทรงก็ยังไม่ฟ้องเอาจากทายาทของบุคคลผู้นั้น ได้ภายในกำหนดอายุความมรคกต่อไป หรือถ้าเป็นกรณีของนิติบุคคลก็บังคับเอาจากผู้มีส่วนรองรับผิดได้ต่อไปตามปกติ

มีปัญหว่า ในกรณีที่ผู้ถูกประกันควยอาวัลนั้นเป็นบุคคลธรรมดา ถ้าผู้ทรงมิได้ฟ้องทายาทจนคดีขาดอายุความมรคกไปแล้ว จะมาฟ้องรองเอาแก่ผู้รับอาวัลได้ไหม

ขอนเห็นว่า แยกต่างกับกรณีการรับประกันกรรมคาที่ผู้ค้าประกันอาจยกข้อต่อ
 สู่ของลูกหนี้ขึ้นอ้างกับเจ้าหนี้ได้ตามมาตรา 694 ป.พ.พ. แต่สำหรับกรณีของผู้รับอาวัล
 นั้น คงกล่าวไว้ในบทก่อน ๆ ว่า ผู้รับอาวัลไม่อาจอ้างข้อต่อสู้ของบุคคลที่ตนประกันขึ้น
 ไร้ยันกับเจ้าหนี้แห่งตัวเงินได้ ฉะนั้น กรณีนี้ แม่ผู้ทรงจะฟ้องทายาทของผู้ตายมิได้ เพราะ
 ศักดิ์อายุความมรดกแล้วก็ตาม ถ้าฟ้องผู้รับอาวัลได้อยู่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย